

Válasz.

Szembem Jók Józsefnek ama merész és nagyhangu állításával, melyekkel a „Zalai Közlöny” 5. számában Galambok történetéről több elfogultsággal, mint történeti tudással megemlékezik s azt a kifejtéseimet, hogy a XVII.

és XVII. században Zalamegyében több protestáns egyház virágzott s különösen Kis-Komáromban ref. püspökök és esperesek székelték — erőlködik megzavarni, sőt némi becsülettel verettségessé tenni: úgy erkölcsi becserzészetem indításából, mint az olvasó közönség iránt való kötelességeiből. — Csire István somogyi nagybajomi lelkésznek a „Dantauli Prot. Lapban” 1890. évben megjelent, a régi kiskomáromi ref. egyház multjára vonatkozó egyháztörténeti tanulmányát s nevezett lap akkori szerkesztőjének, Révész Kálmánnak, kiegészítő: ezeket vagyok bátor felelet, illetve válasz gyánant közrebocsajanni, a mint következik:

Kis-Komárom és vidéke történetéből.

Irtá: Csire István n.-bajomi lelkész.

K.-Komárom, Zalamegyének e jelentéktelen kis városa, hajdan úgy polgári mint egyházi tekintetben fontos szerepet játszott nemzeti történetünkben. — Mint végvár, bástyáival határt vetett az izlam-érdatnak s különösen a kanizsai török várórséget feketartva, nem egyszer véres fejjei üzé vissza annak a délnyugoti vidéken csatángoló hordáit. Minket azonban kiválóan egyházi tekintetben érdekelt a város; mely mint egykoron püspöki és esperesi székhely, egyik világitó torony volt gyülekezeteink között, ma pedig régi dicsősége romjain búsan sóhajt a ref. Sion anyyala: „névben él csak, többé nincs jelen.”

Hogy mikor reformátotott K.-Komárom, anuak emléke, mint legtöbb gyülekezeteinknek, elmosódott. De hogy korán megerősödött falai közt a megtisztított evangéliumi tudomány s erős protestáns fészkek volt, mutatja az a történeti tény, hogy a XVII. századbeli nemzeti harcok idején, melyek — mint tudjuk — vallási küzdelmek is valának, Bocskay, Bethlen szabad csapatai előtt készségesen kaput tárt s zászlót emelt mellettök.

A vakbuzgó II. Ferdinánd uralma alatt üzött embertelen tértések templomfoglalások alkalmával K.-Komárom is elveszté vallás-gyakorlati szabadságát, templomától, iskolájától s egyházi javaitól megfosztatott, de a linzi békekötés alapján, az 1647-iki országgyűlésen elébbi jogába visszahelyeztetett. A vonatkozó országgyűlési végzés Pápnak az akkori superintendens Czeglédi Pál hánál hirdettetett ki s küldetett el K.-Komáromba gróf Nádasdy Boldizsár és Szeghi János királyi biztosok által eképen: „Somogy vármegyében”) Kis-Komáromi városban, azt a házat, mely a 90 restisuálendő templomok közül való és ennek elébbe is az evang. minister bírtá és tiszte szerint való hivatalját perágálta, minden pertinentiával, úgy mint földével, vetéseivel, erdejével és akármí néven nevezendő proventusival együtt, miért, hogy a töröknek félelme miatt ad faciem loci nem mehettünk, azért ismét Páparól restisuálunk.”

Ámde az országgyűlésleg biztosított vallásbeli szabadsalom alig tartott fél századig. A török ugyanis kiveretvén hazánkbeli, kiskomáromi és szentgróti egyházaink azon ürügy alatt, hogy csak miot végvárak nyertek vallásuk szabad gyakorlatára jogot, e jellegük pedig megszűnve, joguk is elveszett, a római katolikusok által elfoglaltattak, lelkészeik, tanítóik elűzettek. — A veszprémi r. kath. püspökség névtára szerint 1695-ben alapított a plebáonia Kis-Komáromban. — Az ekként elárvi toté két gyülekezet: egyházi javaiból egyebet meg nem menthetvén, anyakönyveit, urasztali készleteit, jobb idők reményében Somogy Nagybjomban a Sárközy család, kezei közé tette le megőrizés végett. Későbbben a szentgrótiak az 1800. évben N.-Bajomban tartott egyházkerületi gyűléstől visszakeráltak és nyerték az őseik által, említett uri családnál letett egyházi ingóságaitka a következő jkőnyvi pont igazolásá szerint: [I. Olvastatott a szentgróti ekkla kurátora több tagjai instantiája, melyben a V. Consistoriumot arra ké

rik, hogy birja arra néh. T. Sárközy Gábor successorait, hogy azou ezüst aranyos poharat tálcáskájával együtt, szinte keszkenőket, egy abroszt három szőnyegtel, protocullum könyveit és 15 darab jószágleveleket, melyeket néhai T. Sárközy János ur, T. Sárközy Gábor urnak édesatyja 1716 esztendőben április 25. napján az akkori háborgós időkre nézve, az ő ekklézsiójoktól reversális mellett, gondviselése alá vett, már most mivel ők nemes vallásuk gyakorlására szabadságot nyertek, nekik visszaadni ne terheltessenek. Jelenlevő T. Sárközy István coadiutor ur, ugyanazon recipicus néhai Sárközy Jánosnak unokája, deklaráta, hogy a praetendált mobilhiák kezébe vagynak, melyeket a szentgrótiaknak kész azonnal visszaadni, mihelyt azok néh. T. Sárközy János ur originális reversálisát producálni fogják.”

E jegyzőkönyvi adat nyomán, megkerestem a nagypiriti sz. lelkész urat, mint a kinek egyházához tartoznak a sz. gróti, ma már kevés ref. hívek. — kérve jóakaratu értesítését e régi ereklye, a matrikula felől s következő választ nyertem: „En is érdekel tiszteletem s viseltetem anyaszentegyházunknak multjára nézve, e tekintetből kutattam én is a sz. gróti protocullumot, mely a nagypiriti évkönyvben is igen régi és igen becsesnek nevezetik, de fájdalom, mindeddig is nyomára nem akadtam. Anyit bizonyit a piriti egyház történeti évkönyvbe is, hogy az 1800. évben a sz. gróti egyház küldöttjei más egyéb tárgyakkal, átvették a protocullumot is — bár most is a t. Sárközy családnál volna.

Hasonló sors érte a kiskomáromi anyakönyvet is, mely szintén nyomtalanul eltűnt.” Szerencse, hogy Sárközy István a b. somogyi egyházmegyének nagy tudomány gondnoka, ki nemcsak névleg — mint sokan — de tényleg is a szó legnemesebb értelmében 52 évig, hiv gondviselője volt nevezett egyházmegyének, e kezei közl levő ezen anyakönyvből, az érdekesebb adatokat: Tóth Ferencz számára kiiragatta, ki azok nagy részét egyháztörténetében, különösen pedig a „Túl a dunai ref. püspökök élete” című munkájában feldolgozta. Adós marad azonban egy ígérettel. — Emfittett munkája 154 lapjau a somogyi esperességekről ezt írja: „ezen esperességekben (Somogyban régenten három esperesség volt: a kiskomáromi, kaposvári és szigetvári, melyet gyöngyösmelékének is neveznek) sok és szép ekklézsiánk voltak. — Ezen hiányosságot másutt kipótolum, közölvén velem a somogyi ekkláz curatora T. Sárközy István ur a somogyi esperességekben volt régi ekklézsiák nezeit a kiskomáromi matrikulából.”

Tóth Ferencz levéltárát veje és örököse Liszkay József főösleges ovatoságságból a nemzeti muzeumnak adományozván, több fáradozásom után, sikerült onné Dr. Kiss Aron ur szivezségéből a kiskomáromi anyakönyvi érdekes kivonatokat s köztük több somogyi régi egyházaink neveit megszereznem. Úgy hiszem hasznos szolgálatot tesztek vele, ha azokat e becses lapban is közzétéve, a végenyészettől megmentendem.

„A kiskomáromi és sz. gróti ekkláz matrikulájából tett jegyzések etc.

Ez a matricula kezdődik 1623.

A kiskomáromi ecclesiáról.

A legelső predikátor volt itt, ezen matrikulába a ki a névét beleírta. és az általa megkereszteltettek is bajjegyzte:

1. Pathai István püspök 1624. — lakott itt 1626-ig.
2. Deáki Sámuel pappá lett 1626.
3. Patonai Lőrincz pappá lett 1627.
4. Paxi István pappá lett 1628.
5. Kanizsai Pálfi János 1634-ben lett

*) Ezen tanulmány 1890. évben íratott, azóta a kiskomáromi régi anyakönyv megkerült, s meglátható Pápnak a ref. egyházkerület levéltárában.

pappá, a ki így írta be nevét az anyakönyvbe: Ego Johannes Paulides Canisaeus Ecclesiarum Orthodoxarum Helveticae confessionis in comitatibus Cis Danubianis existentium Episcopus indigenus in praesidiu Kis-Komáromensis Ecclesiae Pastoratu Deo annuente, successi Reverendo viro Steph. Paxio, anno ministerii mei XXI. mese septimo corrente, Episcopatus quinto, mense tertio ineunte, salutis autum per Christum Dominum partae 1634. Predikált legelsőben Dominica Rogate napján Jún. XVI 24—30.

A Főurak akkor ezen ecclában ezek voltak, mint fejezette pag. Pálfi János Matrikula 16. Supremus Capitaneus Gen. ac Magnificus Dom. Stephanus Sárkány de Arkosháza, meghalt 1636. életének 67-ik évében pag. 56. pag. 206. Vicecapitaneus Gen. D. Volfg. Lengyel de Tothi — Equestris Tribunus Balhasar Sankó, Pedestres Vajvodae Joh. Eranay, Joh. Szabaton, Bened. Balassa Ant. de Reczy, Judicis Exercitus Math. Nárdai, Joh. Tömlöczartó.

Meghalt kanizsai Pálfi János 1639-ben

(Folytatása következik.)

*) Kis-Komárom, Készthely, Kanizsa ez időben Somogy megyéhez tartoztak; 1715-ben csatlakoztak Zala megyéhez.